

особистість використовує, подарований їй часовою перспективою ресурс, може бути траєкторією її індивідуального розвитку й основою виявлення індивідуальних відмінностей суб'єктів освіти.

Можливість вибору для суб'єкта створює те, чого ще немає, але вже й є, тобто «взяте» часом. Він може вписатись у нього, реалізувати свою співуча сніть, або запізнитися, пропустити. Включаючись у те, чого ще немає, але вже й є, суб'єкт самовизначається в своїй новій якості, рівневі або стані; не включаючись, він залишається тим, що ще є, але чого вже й немає, втрачає свій шанс стати іншим.

УДК 316.362.1-055.52-055.62-058.34

БРЕЦКО І.І., ЧЕГІЛЬ С.В.
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН МІЖ БАТЬКАМИ ТА ДІТЬМИ В НЕБЛАГОПОЛУЧНІЙ СІМ'Ї

"Міжособистісні стосунки - психологічні стосунки, засновані на взаємній готовності суб'єктів до певного типу неформальної взаємодії і спілкування, що супроводиться відчуттям симпатії-антипатії. У міжособистісних стосунках беруть участь механізми сприйняття і розуміння один одного". [1, с.71].

З точки зору авторів класичних напрямів психотерапії (Е. Фромма, К. Хорні, Е. Еріксона, А. Адлера і ін.), основоположним чинником, що впливає на розвиток особистості, є особливості її стосунків в дитинстві зі своїми батьками.

Основною причиною порушення сімейних стосунків В.Д. Дружинін вважає прояв у подружжя "потреб, які в дитинстві не задовольнялися батьками. Доросла людина вибирає партнера, з яким йому легко відтворити ситуацію, недозволену в дитинстві, повернутися до своїх проблем і конфліктів. Так виникає "невротична сім'я": у ній чоловік і дружина відтворюють ситуації "непрограні", "невирішені" в дитинстві, але не вирішують їх. В той же час психотерапевти виявляють найважливішу закономірність: неусвідомлену тенденцію повторювати модель стосунків своїх батьків у власній сім'ї"[2, с. 11].

Без сумніву, батьки залишаються першими вчителями своїх дітей і несуть найбільшу відповідальність за їх виховання. Дитина емоційно прив'язана до своїх батьків, її "Я" тісно включено в сімейне "Ми". В дитинстві та юнацькому віці діти засвоюють з сім'ї все те, що їм знадобиться на етапі дорослого життя. Дітям потрібно, щоб поруч були ті, хто може і досягти успіху, і терпіти невдачі. Саме у своїх батьків вони набувають свій перший досвід, переймають моделі свого подальшого життя, які, на жаль, не завжди бувають прийнятними.

Правильні виховні позиції батьків, виражаються в першу чергу в сприйнятті дитини як особистості, визначенні її позиції, до прав і потреб якої відносяться з повагою.

Також, М.І. Буянов звертає увагу на жорстокі взаємовідносини в родині. Вони поєднуються з емоційним відчуженням. Жорстоке відношення може проявлятися як відкрито – розправа над дитиною, так і повним нехтуванням

інтересами дитини, коли вона повинна розраховувати лише на себе, не надіючись на підтримку дорослих [3, с.9].

Фактори, які корелюють з жорстокою поведінкою дітей. По-перше, це характерно для сімей, де хоча б один з батьків хворий на алкоголізм чи перебуває у стані депресії. По-друге, із дітьми можуть жорстоко поводитися в сім'ях, де помер один з батьків, або якщо дитина залишилась сиротою і перебуває під опікою рідних чи інших вихователів. Крім того, до факторів, що можуть зумовити жорстокість стосовно дітей, належать фінансові труднощі в сім'ї, безробіття, а також перенесене батьками в дитинстві жорстоке поводження з ними. Як наслідок, у дитини формуються здебільшого негативні якості: агресія, жорстокість, переживання без цілісності існування, бажання усвідомленої помсти чи, навпаки, загострене прагнення пошуку психологічного захисту, опіки з боку інших людей.

Слід зазначити, що батьки переносять особисті проблеми і проблеми у стосунках з іншими членами сім'ї на дітей переважно підсвідомо, найчастіше з глибокими переконаннями, що саме так дитині роблять добро. Проте, в результаті неадекватне ставлення батьків призводить до деформації особистості дитини, утруднює можливості її самореалізації, актуалізуючи тим самим необхідність надання сім'ї психологічної допомоги.

Сімейне неблагополуччя розглядають, як створення несприятливих умов для розвитку дитини. "Неблагополучна для дитини сім'я – це не синонім антисоціальної сім'ї. Існує багато сімей, про які з формальної точки зору не можна сказати, але тим не менше для даної конкретної дитини ця сім'я буде неблагополучною. Різні бувають сім'ї, різні зустрічаються діти, так що тільки система відношень " сім'я – дитина " має право розглядатись, як неблагополучна чи благополучна" [4, с.9].

Таким чином, оточуюче соціальне мікросередовище, психологічний клімат в родині, умови виховання, взаємовідносини з батьками і особистість самих батьків в обов'язковому порядку відображаються на дитині і, в першу чергу, на особливостях її характеру. Якщо сімейна атмосфера несприятлива для психічного розвитку дитини, то цілком ймовірно, що сформовані риси її особистості теж будуть патологічні.

Література

1. Психология личности: Словарь-справочник / Под редакцией П.П. Горностая и Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. - 320с.
2. Дружинин В. Н. Психология семьи /В.Н. Дружинин - М.: КСП, 1996. – 160с.
3. Буянов М.И. Ребенок из неблагополучной семьи /М.И. Буянов: Записки детского психиатра: книга для учителя и родителей. – М.: Просвещение, 1986.- 207с.
4. Буянов М.И. Ребенку нужна родительская любовь /М.И. Буянов. - М.: Знание, 1984.- 80с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>